

Bijlage VMBO-GL en TL
2018

tijdvak 2

maatschappijkunde CSE GL en TL

Bronnenboekje

tekst 1

Nepnieuws

Nepnieuws is misleidende informatie die wordt verspreid om geld te verdienen of om de publieke opinie te beïnvloeden. Nepnieuws (ook wel fake berichten of hoaxes genoemd) bestaat al heel lang, maar de verspreiding ervan gaat heel snel sinds de opkomst van sociale media. Iedereen kan tegenwoordig berichten plaatsen op internet. Daardoor lijken de grenzen tussen nieuws, nepnieuws en advertenties te vervagen. Het wordt steeds moeilijker om ze van elkaar te onderscheiden en een op feiten gebaseerde mening te kunnen vormen.

Waarom maken mensen nepnieuws?

Omdat ze er geld mee verdienen: hoe meer mensen op een artikel klikken, hoe meer geld ze krijgen vanwege de getoonde advertenties. Ook maken mensen bewust nepnieuws om meningen te beïnvloeden, bijvoorbeeld in de aanloop naar verkiezingen.

Wat is het gevaar van nepnieuws?

Als we onwaarheden als waarheid aannemen, is het erg moeilijk om een op feiten gebaseerde mening te vormen.

De Britse wetenschapper David Buckingham zegt hierover: "Het democratische politieke proces is volledig gebaseerd op het verspreiden van betrouwbare informatie. Als dat wegvalt, kunnen burgers bijna onmogelijk correcte politieke beslissingen nemen."

naar: www.mediawijsheid.nl van april 2017

tekst 2

Duitsland wil nepnieuws aanpakken

Sociale media die te langzaam zijn bij het verwijderen van nepnieuws en haatberichten kunnen in Duitsland boetes tot €50 miljoen krijgen als dit wetsvoorstel van de Duitse regering wordt goedgekeurd. In Duitsland moet het parlement het wetsvoorstel nog aannemen. Weliswaar hebben Facebook en Twitter vrijwillig stappen gezet die tot verbetering hebben geleid, maar het is niet genoeg, volgens minister van justitie Heiko Maas tegenover journalisten van diverse media.

“Er wordt te weinig illegale inhoud verwijderd en als het al gebeurt, gaat het zelden snel genoeg”, stelt Maas. “Het grootste probleem is en blijft dat de netwerken de klachten van hun eigen gebruikers niet serieus genoeg nemen.”

De wet geeft de groeiende zorgen aan in de Duitse politiek over de mogelijke invloed van nepnieuws, met name tijdens verkiezingscampagnes. De angst is dat internet hoaxes (broodje-aapverhalen) en regelrechte leugens in Duitsland net zo'n rol gaan spelen als tijdens de verkiezingen in de Verenigde Staten. Zo werd het bericht dat paus Franciscus Donald Trump steunde, razendsnel verspreid via de sociale media.

naar: www.fd.nl van 14 maart 2017

tekst 3

Europese Commissie dreigt met maatregelen tegen nepnieuws

De Europese Commissie dreigt maatregelen te nemen, als sociale media zoals Facebook niks doen tegen nepnieuws.

Dat zegt Eurocommissaris Andrus Ansip (Digitale interne markt) tegen de Financial Times.

“Ik maak me net als veel andere mensen zorgen over nepnieuws, vooral na de verkiezingen in de Verenigde Staten”, volgens Ansip.

Volgens critici hadden nepnieuwsberichten op Facebook mogelijk invloed op de Amerikaanse verkiezingen. In deze artikelen werden bijvoorbeeld presidentskandidaten zwartgemaakt.

Ansip: “Ik denk dat het internet zichzelf moet reguleren. Maar als bepaalde dingen duidelijk gemaakt moeten worden, zullen we ons daarop voorbereiden.”

Facebook werkt inmiddels aan maatregelen tegen nepnieuws. In Duitsland kunnen gebruikers nepnieuws melden bij het bedrijf, waarna een onafhankelijke partij onderzoek doet. Een nepbericht wordt vervolgens op een specifieke manier aangegeven, zodat lezers vooraf een waarschuwing zien.

EU-voorzitter Jean-Claude Juncker sprak zich eind december 2016 kritisch uit over nepnieuws. Hij wil dat de berichten strenger worden aangepakt.

naar: www.nu.nl van 30 januari 2017

tekst 4

‘Geen rare kronkel in je hoofd als je nepnieuws gelooft’

Een man in de Verenigde Staten trok zondag zijn geweer in een pizzeria, omdat oud-presidentskandidaat Hillary Clinton daar een kinderpornonetwerk zou runnen. Het motief klinkt vergezocht, en dat was het ook. Het misbruik was verzonnen, nepnieuws, verspreid via sociale media. Wie gelooft nu zoiets?

“Dat zijn mensen zoals u en ik”, zegt Mark Deuze. Hij is hoogleraar mediastudies aan de Universiteit van Amsterdam. “Personen die nepnieuws op internet geloven, zijn geen mensen met een rare kronkel in hun hoofd. Hoe graag we ze ook in deze categorie proberen te stoppen”, legt hij uit in het NPO Radio 1-programma Nieuws en Co.

De kern van het verhaal volgens Deuze: wij doen allemaal aannames over de betrouwbaarheid van informatie en dat kan altijd tot problemen leiden. Dat mensen in nepberichten op internet trappen, komt volgens hem vooral door de heersende mediacultuur.

Internetbezoekers komen steeds vaker met ‘ongefilterde informatie’ in aanraking. “Het risico is groot dat we daardoor blijven steken bij de bronnen en info die onze gedachten bevestigen”, zegt Deuze.

Het is niet vreemd dat een gerucht grootschalige gevolgen heeft. Dat is van alle tijden.

Traditioneel gezien is het checken van bronnen en het zo objectief mogelijk weergeven van de werkelijkheid een taak van de journalistiek. “Journalisten laten ons zien dat mensen en instanties op verschillende manieren naar dezelfde feiten kunnen kijken”, legt Mark Deuze uit. “Als dat opeens onze eigen verantwoordelijkheid wordt (zoals op sociale media), dan blijkt dat verdraaid lastig. Sterker nog: dat is vrijwel onmogelijk.”

Het ene voorbeeld van nepnieuws is extremer dan het andere. In het geval van de schietpartij in de pizzeria in Washington had de schutter volgens Deuze de moeite moeten nemen om het nieuws te checken. “Het is niet vreemd dat een gerucht grootschalige gevolgen kan hebben. Dat is van alle tijden. Het is wel bijzonder dat deze man voor zijn theorie genoeg bewijzen had kunnen vinden waaruit bleek dat het niet waar was. Met een paar klikken op het internet was hij daar snel achter gekomen. Die moeite heeft deze man kennelijk niet genomen.”

Het punt is dat, als we niet naar de journalistiek luisteren, we zelf moeite moeten doen om ook een andere werkelijkheid te kunnen zien.

Rond de Amerikaanse presidentsverkiezingen werd door ruim honderd websites nepnieuws de wereld ingestuurd. In een van de artikelen zou de populaire paus Franciscus de kandidatuur van Donald Trump hebben gesteund. De paus heeft inmiddels uitzonderlijk hard uitgehaald naar het verspreiden en consumeren van nepnieuws.

Volgens onderzoek van Trouw en NRC zijn ook in Nederland tientallen websites actief die verzonden of dubieus nieuws verspreiden. Het doel van deze nieuwsaanbieders: geld verdienen door de vele mensen die op sensationele koppen klikken.

Mark Deuze hamert erop dat mensen niet de ogen moeten sluiten voor andersdenkende instanties of personen. “Iedereen creëert zijn eigen werkelijkheid en de media helpen daar goed bij. Het punt is dat, als we niet naar de journalistiek luisteren, we zelf moeite moeten doen om ook een andere werkelijkheid te kunnen zien.”

naar: het radioprogramma Nieuws en Co van 7 december 2016

tekst 5

Auteur nepnieuws verdient 10.000 dollar per maand en heeft spijt

Paul Horner denkt dat zijn berichten eraan hebben bijgedragen dat Trump straks in het Witte Huis zit. “Ik dacht dat ze mijn berichten wel zouden controleren, maar ze namen alles over.” Dat zegt Paul Horner in gesprek met The Washington Post. Hij leeft al enkele jaren van nepnieuws, en schreef tijdens de verkiezingscampagne veel berichten die door het Trump-kamp gretig werden overgenomen.

Zo deelde Trumps toenmalige campagneleider, Corey Lewandowski, in maart een bericht dat door Horner was geschreven. Daarin claimde een demonstrant 3500 dollar betaald te hebben gekregen om te demonstreren bij een evenement van Trump. “Dat heb ik bedacht, compleet met een nepadvertentie waarin een oproep stond.”

Sinds de uitslag van de Amerikaanse verkiezingen is er discussie over de rol van nepnieuws tijdens de campagne op online platformen. Vooral op Facebook gingen berichten over bijvoorbeeld steun van de paus aan Trump viral, terwijl deze berichten niet klopten.

Volgens BuzzFeed News deden nepberichten het uiteindelijk zelfs beter op Facebook dan campagne-artikelen van bijvoorbeeld The New York Times.

“Normaal gesproken checken mensen iets als ze het lezen”, zegt Horner, “Maar Trump-fans deden dat niet. Ze gingen er gewoon mee aan de haal. Nu zit Trump in het Witte Huis. In plaats van dat ik de campagne beschadigde, heb ik die geholpen. Dat voelt slecht.” Een topman van Google gaf onlangs al toe dat het nep-nieuws een rol kan hebben gespeeld in de Amerikaanse campagne.

De 38-jarige auteur van nepnieuws zegt veel geld te verdienen aan de publicaties. “Ik verdien het meeste aan Google advertenties, per maand zo’n 10.000 dollar.” Hij is niet de enige; ook tieners in Macedonië verdienen duizenden euro’s aan de nepberichten.

Google en Facebook zijn van plan het moeilijker te maken om geld te verdienen aan nepnieuws. Horner zegt daar nog niet zo bang voor te zijn. “Ik heb nu zo’n tien sites. Als ze die sluiten, gebruik ik gewoon weer een andere.”

naar: www.nos.nl van 17 november 2016